MAKTAB O‘QUVCHILARINING JISMONIY TARBIYASINI SPORTGA JALB ETISH: G‘OYADAN AMALIYOTGA

Mannopov Rasul Abduqayum o‘g‘li - GulDPI, Jismoniy madaniyat, 39-23 guruh

mannopovrasul5@gmail.com

Toshpolatov Dilshodbek O’tkir o‘g‘li - GulDPI, Jismoniy madaniyat, 39-23 guruh

d90396617@gmail.com

Annotation: The article is devoted to the issues of the effectiveness of the methodology of sports-oriented physical education classes of Armenian schoolchildren. It shows the results of solving problems and a roadmap for their implementation. Introduction. Currently, new conditions of socio-political and economic life of Armenia are also making new demands on the physical education of the growing generation.

Maqola arman maktab o‘quvchilarining sportga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiya darslari metodikasining samaradorligi masalalariga bag‘ishlangan. Unda muammolar yechimini topish natijalari va ularni amalga oshirish bo‘yicha yo‘l xaritasi ko‘rsatilgan. Kirish. Hozirgi vaqtda Armaniston ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayotining yangi shart-sharoitlari o‘sib kelayotgan avlodning jismoniy tarbiyasida ham yangi talablarni qo‘ymoqda. Maktab ta’limini o‘zgartirish va innovatsiyalar doirasida ko‘plab mutaxassislar jismoniy tarbiya sohasining rivojlanishini asosan ushbu jarayon sporti bilan bog‘laydilar [1]. Bu borada biz arman maktab o‘quvchilarining jismoniy tarbiya darslarida sportga asoslangan darslarning samaradorligini ham asoslab berdik. Bundan tashqari, biz bir necha bor maktab o‘quvchilari jismoniy tarbiyasi sportining turli jihatlarini o‘rgandik [2; 3 va boshqalar]. Ushbu tadqiqotning maqsadi arman maktab o‘quvchilarini spirtli jismoniy tarbiyalash mafkurasining yutuqlari va rivojlanish istiqbollarini taqdim etishdir. Tadqiqotning material va usullari: adabiyot manbalarini tahlil qilish, pedagogik kuzatuvlar, o‘lchovlar, pedagogik tajriba va boshqalar. Tadqiqot natijalari. Bizning, shuningdek, xorijiy tadqiqotlar maktab o‘quvchilarining spirtli jismoniy tarbiyasining ko‘p jihatlari samaradorligini aniqladi. Biroq, maktabda faqat an’anaviy jismoniy tarbiya darslari o‘tkazilishi aniq bo‘ldi, chunki sportga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiya jarayonini tashkil etish uchun tegishli imkoniyatlar yo‘q [4]. Biroq, bu holatda ham buning yechimi bor. Bundan tashqari, so‘nggi paytlarda ko‘plab tadqiqotlar paydo bo‘ldi, ular oddiy jismoniy tarbiya darslari maktabda bolaning jismoniy rivojlanishiga kam yordam berishini, 45 daqiqalik

mashg‘ulotlar o‘sib borayotgan organizmga aniq ta’sir ko‘rsatish uchun yetarli emasligini, bevosita jismoniy mashqlarning o‘ziga eng yaxshi holatda atigi 30 daqiqa ajratilishini isbotladi. Bundan tashqari, ta’lim oluvchilarga nisbatan qandaydir tabaqalashtirilgan yondashuv haqida gapirishning hojati yo‘q - umumiy qabul qilingan me’yorlar mavjud, agar bola tabiatan jismonan baquvvat bo‘lsa, u osongina "5" bahoga o‘qiydi, agar bunday bo‘lmasa, so‘nggi paytlarda ko‘proq kuzatilganidek, jismoniy tarbiya o‘qituvchilari talablar rejasini pasaytirishga majbur bo‘ladilar. Maktab dasturi sport turlari bo‘yicha yiliga ma’lum soatlarni nazarda tutadi, bunda ular yiliga 5-6 ta sport turini o‘tishga ulgurishlari kerak. Tabiiyki, sportning biron-bir turi bo‘yicha hech qanday ko‘nikma hosil qilishga ulgurmaydilar, yuzaki bilim oladilar, lekin hech qanday malakaga ega bo‘lmaydilar. Har qanday sport turlari bo‘yicha uslubiy tavsiyalardan kelib chiqqan holda jismoniy rivojlanishga esa haftasiga kamida 3 marta, davomiyligi 1,5 soatdan kam bo‘lmagan mashg‘ulotlarni tashkil etish orqali erishiladi [5]. Darhaqiqat, bu jiddiy muammo bo‘lib, uning samarali yechimi asosan sportga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiyani amalga oshirish: umuman jismoniy tarbiya darslarini o‘tkazish sifatini oshirish bilan bog‘liq. Masalan, Surgut shahridagi 32-maktabda 8 ta sport zali, 12 nafar jismoniy tarbiya o‘qituvchisi bor. Biroq, barcha maktablarda ham o‘quvchilar tanlagan mashg‘ulot turi bo‘yicha mashg‘ulotlarni tashkil etish uchun o‘xshash imkoniyatlar mavjud emas. V svyazi s etim mnogiye spetsialisty predlagayut reshit dannыe problemы, raspredeliv uchebno-trenirovochnыe gruppы po raznыm sportivnыm soorujeniyam goroda taqim obrazom, chtobы obuchayuщiysya v kajdom obrazovatelnom uchrejdenii bez lishnыx zatrudneniy mot posewat eti trenirovki [4]. Shahardagi BO‘SMga eng istiqbolli, "o‘rtacha" bolalar tanlab olinadi, ayniqsa, jismonan zaif bolalar o‘zlari tanlagan sport turiga kirish imkoniyatiga ega emaslar. BO‘SMlar jismoniy jihatdan barcha xohlovchi bolalarni sport to‘garaklariga qabul qila olmaydi, maktablardagi bolalarning asosiy qismi jismoniy tarbiya darslari bilan kifoyalanishga majbur. Aholiga xizmat ko‘rsatish uchun mo‘ljallangan sport inshootlari (stadionlar, sport zallari) ba’zi kichik tumanlarda mavjud emas va yirik sport majmualari asosan pullik bo‘lib, uzoqda joylashgan [5]. Ye.D. Mitusova va T.I. Poluninalar yunon-rim kurashi asosida jismoniy tarbiya sport tizimida umumta’lim muassasasi, sport maktabi va universitetning o‘zaro hamkorligi samaradorligini ilmiy-uslubiy jihatdan asoslab berganlar. Ma’lum bo‘lishicha, loyiha faoliyati Kolomna shahridagi o‘rta ta’lim maktablari negizida amalga oshirilgan. O‘tkazilgan tajriba-sinov ishlari doirasida ta’lim muassasasining jismoniy tarbiya va sport faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari, jismoniy tarbiya o‘qituvchilari va qo‘shimcha ta’lim pedagoglarining kasbiy mahorat darajasi hamda o‘quvchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasi baholandi. Moskva institutlaridan birida Rossiya

Federatsiyasi Ta’lim vazirligining o‘quv dasturlari ishlab chiqilgan bo‘lib, ular umumiy o‘rta ta’lim maktablarida jismoniy tarbiya sportini joriy etishga qaratilgan. Tadqiqotchilarning ma’lumotlariga ko‘ra, jismoniy tarbiya sportini amalga oshirish maktab o‘quvchilarining jismoniy tayyorgarligini har tomonlama rivojlantirish, yunon-rim kurashi vositalaridan foydalangan holda o‘quv jarayonini sifatli rejalashtirish sharti bilan sport bilan shug‘ullanishga motivatsiya va qiziqish asoslarini yaratish imkonini berdi. Sportda muvaffaqiyatga erishgan o‘quvchilar uchun bolalar sport maktabiga va "Jismoniy tarbiya" fani bo‘yicha eksternatga o‘tish ko‘zda tutilgan edi. Yunon-rim kurashi bilan shug‘ullanuvchilarning ommaviyligiga erishishda mualliflar sportning boshqa shakllaridan foydalanishni taklif qilishgan - "maktab sport klubi" yoki "maktab sport jamoasi" [6]. Ushbu muammoning shunga o‘xshash yechimini biz Armanistonda taklif qilmoqdamiz. Shu nuqtayi nazardan, mashg‘ulotlar va sport tadbirlarini o‘tkazish uchun barcha sport inshootlari umumta’lim muassasalariga bepul taqdim etiladigan Buyuk Britaniya misolini keltirish lozim [7]. Shu munosabat bilan professorlar V.K. Balsevich va L.I. Lubisheva tomonidan tashkil etilgan ilmiy tajriba ham qiziqarli bo‘lib, uning doirasida Chaykovskiy shahridagi 6 ta umumta’lim maktabining moddiy-texnik bazasi va kadrlar resurslari birlashtirildi [4]. Shu sababli, biz ushbu misollarga amal qilib, ma’lum bir aholining alohida tumani: shahar yoki qishloqning barcha o‘quv va sport inshootlarining moddiy-texnik bazalari va kadrlar resurslarini birlashtirib, jismoniy tarbiya bo‘yicha akademik darslar o‘rniga turli sport turlari va boshqa o‘quv-mashg‘ulot guruhlari bo‘yicha sinfdan tashqari majburiy mashg‘ulotlarni tashkil etish mumkin deb hisoblaymiz. Ya’ni, sport mashg‘ulotlarini tashkil etishning sinf-dars turidan o‘quv-mashg‘ulot turiga o‘tish, garchi biz hozirgi jismoniy tarbiya darslari doirasida sport darslarini tashkil etishning samaradorligini ham asoslab bergan bo‘lsak-da [2; 8]. Shu munosabat bilan biz hozirgi vaqtda M.V. Lomonosov nomidagi MDU Yerevan filiali qoshidagi A.G. Yeritsyan nomidagi maktabda basketbol, voleybol, ushu, aerobika, shaxmat va boshqalar asosida jismoniy tarbiya bo‘yicha sport seksiya mashg‘ulotlarini joriy etdik. Ishonch bilan ta’kidlash mumkinki, natijada umuman jismoniy tarbiyaga qiziqish ortdi, ushbu yondashuv natijasida maktab o‘quvchilarining davomati va o‘zlashtirishi ham yaxshilandi. V selyax dalneyshego rasprostraneniya dannoy metodiki, a takje v kontekste sovershenstvovaniya texnologiy fizicheskogo vospitaniya uchaщixsya nami neodnokratno stavalsya vopros o gramotnom ispolzovanii rayonnых sportivnых zalov i soorujenii vo blago zdorovogo i fizicheskogo vospitaniya detey i podrostkov [9]. Yangi o‘quv yilidan boshlab Ta’lim va fan vazirliklari bilan birgalikda ushbu texnologiyani yana bir nechta umumta’lim muassasalarida joriy etish rejalashtirilgan. Shuni ham ta’kidlash kerakki, 2017-yilda bizning sa’y-harakatlarimiz bilan O‘zbekistonning

ikkita oliy o‘quv yurtida pedagogika va metodika mutaxassislari uchun "Maktab o‘quvchilarini jismoniy tarbiyalash sport texnologiyasi" nomli magistrlik dasturi joriy etildi. Ushbu kurs maktab yoshidagi bolalar organizmining morfofunksional o‘zgarishlarining xususiyatlari, maktab o‘quvchilarining harakat qobiliyatlarining yoshga bog‘liq rivojlanishi, maktabda jismoniy tarbiya darslari samaradorligini oshirishning innovatsion yo‘nalishlari, maktab o‘quvchilarining harakat tayyorgarligini sportlashtirish muammolari bilan bog‘liq masalalarni o‘z ichiga oladi. Ushbu dastur, shuningdek, sportga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiyaning mafkuraviy asoslari, Armanistondagi maktab jismoniy tarbiya darslarining sport shartlari va imkoniyatlari, sportga yo‘naltirilgan jismoniy tarbiya darslarining ikkala jinsdagi maktab o‘quvchilarining jismoniy tayyorgarligi, salomatligi va individual xususiyatlari darajasiga ta’siri bilan tanishishni nazarda tutadi. Ushbu kurs tinglovchilari, shuningdek, maktabda sport jismoniy tarbiya jarayonini tashkil etish xususiyatlari, ushbu jarayonni boshqarish muammosi, jismoniy tarbiya darslarini amalga oshiruvchi o‘qituvchi-murabbiylarning kengaytirilgan funktsiyalari, shuningdek, maktab o‘quvchilarining sport jismoniy tarbiya jarayonini rivojlantirish asoslari va tendentsiyalari bilan tanishadilar. Kurs oxirida yakuniy imtihon rejalashtirilgan. Xulosalar. Shunday qilib, xulosa qilish kerakki, Armanistonda maktab o‘quvchilarining jismoniy tarbiya sportining samaradorligi ilmiy asosga ega. Bu g‘oya asta-sekin rivojlanib bormoqda, ammo an’anaviy darslardan sport darslariga yanada kengroq, tizimli o‘tish uchun davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash zarur. Bu boradagi sa’y-harakatlarimiz bilan ayni paytda tegishli ishlar olib borilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lubisheva L.I. Sportivatsiya v sisteme fizicheskogo vospitaniya: ot nauchnoy idei k innovatsionnoy praktike: monografiya. - M.: NIS "Teoriya i praktika fizicheskoy kulturi i sporta," 2017. - 200 b.

2. Avanesov E.Yu. Metodika sportivno oriyentirovannoy dvigatelskoy podgotovki shkolnikov: avtoref. dis.... kand. ped. nauk: 13.00.02. / E.Yu. Avanesov - Yerevan, 2014. - 24 b. (arman tilida).

3. Avanesov, E.Yu. Armeyskiy opit sportizatsii fizicheskogo vospitaniya shkolnikov / Molod ta olimpiyskiy dux / E.Yu. Avanesov // Zbirnik tez доповedey X Mejdunarodnoy konferensii. - T.: Fan, 2017. - S. 223-224.

4. Lubisheva, L.I. Sportivatsiya v obsheobrazovatelnoy shkole / pod obsh. red. dok. ped. nauk, professora L.I. Lubishevoy.-M.: NITS "Teoriya i praktika fizicheskoy kulturi i sporta."-2009.-168 s. 5.

5. Yermolayev, S.A. Sportivatsiya fizicheskogo vospitaniya v shkole, v usloviyax realizatsii FGOS, na primere MOBU SOSh No21 g. Yakutsk / S.A. Yermolayev, G.B. Тытыгыnayev // Nauchno-metodicheskiy elektronnыy jurnal "Konsept." - 2016. - T. 30. - S. 29-32.

6. Mitusova, Ye.D. Vzaimodeystviye obsheobrazovatelnogo uchrejdeniya, sportivnoy shkoli i universiteta v sisteme sportizatsii fizicheskogo vospitaniya / Ye.D. Mitusova, T.I. Polunina // Fizicheskaya kultura: vospitaniye, obrazovaniye, trenirovka; FK: VOT, No1, 2019, s.14-16.

7. Fonarev, D.V. Puti preobrazovaniya munitsipalnoy sistemi fizicheskogo vospitaniya v organizatsionno-upravlencheskuyu strukturu sportivno oriyentirovannogo obrazovaniya/ D.V. Fonarev // Teoriya i praktika fizicheskoy kulturi.-2005.-No5.-S. 19-22